

**Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Articulus VII. vtrum in Christo fuerit timor.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93775)

inuoluntarium, ut inde tristitia oriretur, tractabitur latius, q. 18. nunc satis est, potuisse accidere Christo aliquod malum contra naturalem affectum appetitus, ut inde tristitia, de qua loquimur, nasci potuerit.

ARTICVLVS VII.

Verum in Christo fuerit timor.

96
Sup. q. 7. a.
6 Et 3 d. 15.
9. 2. a. 2. q. 3.

Lib. 10 in 2.
fo. ap. m. l.

Lib. 2. R. 6.
cap. 5. ca. 1a
m. d. m. d.

Lib. 3. Orih.
p. 6. 23.

Hieron. in 2.
16. Matth.
11 m. 29.

Obiectio ex
D. h. o. &
Arist.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod in Christo non fuerit timor. Dicitur enim Proverb. 28. Iustus quasi leo confidens, absque errore erit. Sed Christus fuit maximè iustus. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

2. Præterea, Hilarius dicit. 10. de Trinitat. * Interrogo eos, qui hoc ita existimant, an ratione subsistat, ut mori timeant, qui omnem ab Apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrii adhortatus. Non ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

3. Præterea, Timor non videtur esse nisi de malo, quod non potest homo vitare. Sed Christus poterat vitare, & malum penæ, quod passus est, & malum culpa, quod aliis accidit. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

Sed contra est, quod dicitur Marc. 14. Cæpit Iesus pauere & tædere.

a. Respondeo dicendum, quod sicut tristitia causatur ex apprehensione mali presentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem: unde Philosophus dicit in 2. Rhetor. * quod timor non est, nisi ubi est aliqua spes euadendi. Nam, quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum ut presens, & sic magis causat tristitiam, quam timorem.

b. Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc, quod appetitus sensitiuus naturaliter refugit corporis lesionem: & per tristitiam si sit presens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut, quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorantes, quid hoc sit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Christo, ut Damasc. 7. dicit in 3. lib.

Ad primum ergo dicendum, quod iustus dicitur esse absque terrore, secundum quod terror importat perfectam passionem, uertentem hominem ab eo, quod est rationis. Et sic timor non fuit in Christo, sed solum secundum passionem. Et ideo dicitur, quod Iesus cæpit tædere & pauere, quasi secundum passionem, ut Hier. exponit.

Ad secundum dicendum, quod Hilarius eo modo à Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam, scilicet, quoad necessitatem timendi. Sed tamen, ad comprobendam ueritatem humane nature, uoluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

Ad tertium dicendum, quod, licet Christus potuerit vitare mala futura secundum uirtutem diuinitatis, erant tamen inuitabilia, uel non de facili uitabilia, secundum infirmitatem carnis.

COMMENTARIVS.

Resolutio Diui Thomæ subobscura est, vix enim colligi ex litera potest, quid simpliciter firmet, uel neget: nam in principio articuli cum Aristotele docet, de ratione timoris esse incertitudinem futuri mali: deinde uero subdit, in Christo non fuisse timorem secundum incertitudinem futuri euentus, ex quo uidetur absolute sequi, in Christo non fuisse timorem. Addit uero nihilominus, in Christo fuisse amorem quoad fugam mali futuri, quam fugam à tristitia distinguit, quæ est de malo presentis: in quo significat, illam esse uerum timorem, quamuis hoc uideatur principio articuli repugnare.

AD Dicendum tamen est, simpliciter & absolute in Christo fuisse uerum & proprium sensibilem timorem: & hanc existimo esse mentem D. Thomæ hic, & communem sententiam Theologorum in 3. dist. 15. quæ satis conuincitur ex illo Marc. 14. Cæpit pauere, & tædere. Quod cum proprietate intelligendum est, & maxime potest esse uerum de timore sensibili præsertim, cum statim addatur, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Quod uero cum proprietate hoc sit intelligendum, constat ex generali regula exponendi Scripturam proprie, & præsertim in historiæ narratione, ubi maxime seruari solet uerborum proprietates, cum hoc sine incommodo fieri possit: alias nihil firmum aut certum esse posset in his, quæ de passionibus Christi narrantur, ut recte dixit Augustinus circa illud Psalm. 93. Quoad uero iustitiam conuertatur in iudicium. Et ideo sancti Patres ita de hoc timore Christi senserunt, ut constat ex Cyril. lib. 4. in Ioan. cap. 1. cum enim dixisset, Verbum nihil timere, subdit: Caro autem saluum permittit carni suæ, ut propria patiat: & ideo tanquam uerus homo, mortem in ianuam existentem per timebat. Idem fere Chrysost. hom. 24. in Matth. & Damasc. lib. 3. de fide, ca. 23. referens Athanasium, qui hoc habet lib. de Incarnatione, idem Leo Pap. ser. 7. de passione Domini, & Cyr. ser. de passio. Ambr. lib. 2. de fide, ca. 3. Ratio uero est, quia hic affectus est naturalis homini passibili, cui imminet aliquod malum, & est innoxius, & penalis, & accommodatus ad uarietatem naturæ, & penæ demonstrandum: non est ergo, cur assumi non poterit, & debuerit.

Ad obiectionem autem factam ex corpore articuli Diui Thomæ, respondet Caietanus, aliud esse loqui de Christo simpliciter, aliud uero secundum quid, id est, secundum inferiorem portionem: in Christo enim simpliciter non potuit esse incertitudo futuri euentus, quia saltem per rationem superiorem, omnia sciebat: tamen in parte inferiori, seu cogitativa potuit esse apprehensio mali futuri, abstrahendo ab hac certitudine, quia potuit ratio superior non communicare illam inferiori: & ita, licet in Christo simpliciter & absolute non potuerit esse timor, quoad incertitudinem euentus: tamen in portionem inferiori Christi potuit esse huiusmodi timor, quod satis est, ut in eo fuerit uerus timor sensibilis: quam sententiam uidetur prius docuisse Ricard. in 3. distinctione 15. articulo tertio, quaestione 4. ad quartum. Sed hæc responsio in primis aliena est a sensu Diui Thomæ, aperte enim hic loquitur de appetitu sensitiuo, ut patet, tum ex art. 4. & sequentibus, tum quia expresse in litera ita dicit. Timor potest considerari quantum ad duo, uno modo quantum ad hoc, quod appetitus sensitiuus naturaliter refugit corporis lesionem, & unde in utroque membro suæ distinctionis, euidenter loquitur de Christo secundum eandem rationem, & potentiam. Deinde hi autores uidentur supponere, in Christi uoluntate non esse timorem, sed tantum in appetitu sensitiuo, quod falsum esse ostendam infra, quaestione 18. Quod si fortasse in ipsa uoluntate distinguant portionem superiorem, & inferiorem: & in hac dicant fuisse timorem, non in illa, redire eadem difficultas, quia uoluntas non mouetur nisi à iudicio intellectus, in intellectu autem Christi nullum fuit iudicium nisi certum, & infallibile, ut supra ostendi: cum ergo iudicabat, mortem sibi imminere, iudicium illud erat omnino certum, præsertim, quia ex scientia infusa procedebat. Unde sit tertio, etiam in cogitativa facultate animæ Christi non satis intelligi illam apprehensionem mali futuri, cum abstractione à certitudine, quia cogitativa non apprehendebat, uel iudicabat de futuro malo, nisi ex communicatione & consortio intellectus: sed, ut ex dictis patet, illa cognitio existens in cogitativa oriri non poterat, nisi ex certo iudicio intellectus: ergo non poterat esse nisi certa eo modo, quo

quo hec inferior potentia participare potest certitudinem, seu apprehendere obiectum ut certum & infallibile. Et confirmatur, nam, sicut Aristot. dixit secundo Rhetoric. c. 5. timorem esse de malo incerto, ita dixit, non posse esse timorem, nisi ubi potest esse euadendi spes: sed non potuit Christus, etiam per appetitum sensitivum, habere spem euadendi mortem, ergo nec potuit habere illum timorem, qui cum incertitudine futuri eventus coniunctus est.

Respondetur ergo aliter, negando, hanc incertitudinem mali futuri, seu spem euadendi, esse de ratione omnis timoris veri: fuga enim mali absentis, seu nondum in re ipsa existentis, aliquando tamen futuri, est verus timor, etiam si illud malum evitari non possit: hoc enim non minuit rationem mali, sed potius auget: unde ex hac parte non impedit timorem, sed constituit potius quendam specialem gradum eius, quem videntur vocasse stuporem Damasc. lib. 2. de Fide, c. 15. & Gregor. Nissen, li. 4. Philosoph. cap. 4. Neque obstat, quod tale malum propter suam incertitudinem existit ut praesens, & iam ingerat tristitiam: quia, cum re ipsa sit absens, adhuc relinquit locum aliquem timori, cum quo illa tristitia coniuncta esse potest, imo quodammodo in illa fundari. Quod videtur satis posse suaderi argumento à contrario sumpto, contrariorum enim est eadem proportionalis ratio: constat autem, bonum futurum, etiam si omnino certum seu inamissibile apprehendatur, non ideo excludere spem, ut aperte constat in animabus Purgatorij, in quibus vera est spes consequendi beatitudinem, quia nondum illam consecutae sunt, quamvis certissime cognoscant, se illam consecuturas, absque ulla impedimento. Ex qua certitudine & spe consequitur in illis magna consolatio, & gaudium, & excluditur omnis timor amittendi illam beatitudinem: ergo idem proportionaliter dicendum est de timore, nam sicut se habet spes ad futurum bonum arduum, ita timor ad malum.

Ad explicandam vero sententiam Aristotelis, quem D. Thomas est secutus, distinguere possumus actum timoris, sicut alios actus appetitus. Dupliciter enim haberi potest. Primo per modum actus absoluti, & efficacis. Secundo per modum cuiusdam actus imperfecti seu simplicis displicentiae, quae nolleitas dici solet. Quando prior modo fit, requirit, ut malum futurum apprehendatur ut evitabile & consequenter, ut aliquam spem euadendi relinquat: quia talis actus efficax versatur circa obiectum, quod, per satis omnibus, simpliciter existimatur possibile. De hoc ergo timoris modo locutus est Aristoteles, ut colligi potest ex ratione, quam subiungit, dicens, *Timor enim ad consolandum inducit, nemo autem de re consulit, de qua nulla est spes*. Et quia hic timor supponit ignorantiam mali futuri, ideo vocat illum Damascen. à ratione aversum, & negat, illum in Christo fuisse: & eundem vocat D. Thomas timorē secundum incertitudinem futuri eventus. At vero alter timor per modum actus simplicis & imperfecti, potest esse circa malum, iudicatum inevitabile: quia huiusmodi actus imperfectus, versari potest circa rem impossibilem: sicut enim potest quis desiderare vitam actu imperfecto, etiam si alias iudicet, non posse hic, & nunc fugere mortem: ita potest fugere, vel formidare mortem, etiam si illam ut inevitabilem apprehendat. Et hic timor fuit in Christo, quem Damasc. li. 3. c. 23. dicit esse naturalem, quia est quasi coarctans, & retrahens animum à naturali incommodo, & oritur ex concupiscentia commodi naturalis: hunc etiam vocavit D. Thomas simplicem fugam mali futuri, quam sentit esse verum, ac proprium timorem, & affectionem ab odio: & tristitia distinctam.

Primum argumentum D. Tho. facile est. De testimonio vero Hieronymi ibi citato dicemus statim.

Secundum argumentum sumptum est ex testimonio Hilarij 10. de Trinit. col. 6. cuius verba D. Thomas refert, & similia habet Canone 31. in Matth. quem imitatus Hieronymus Matth. 26. negare videtur, Christum habuisse timorem pariendi. Ad hoc enim, inquit, venerat, & Petrum timiditatis arguerat. Et similiter Augustinus enarrat. 2. in Psalm. 21. indicat, verba illa, *Transseat à me calix iste*, non fuisse indicium timoris, quia non est, inquit, fortior miles, quam dux. Denique Epiphani. in Ancorato, significat, Christum non verè timuisse, sed dissimulasse fortitudinem ad provocandum aduersarium. Respondetur primum, Hilarium eo sensu locutum esse de timore Christi, sicut de tristitia. Ita responderet D. Thomas. Adde tamen, Hieronymum & Hilarium aperte posuisse timorem in Christo, sed de obiecto illius timoris videntur illis locis disputare, & singulari modo sentire: indicant enim, illum timorem non fuisse de malo, seu incommodo naturae, quod est in morte atque adeo non fuisse naturalem affectum timoris, sed potius fuisse profectum ex charitate ad populum Iudaicum, & obiectum illius fuisse ruinam, & destructionem illius populi, futuram ex occasione mortis Christi: & eodem fere modo loquitur Hieronym. de tristitia Christi, & ponderat, non dixisse Evangelistam, Christum fuisse contristatum propter mortem, sed usque ad mortem. Quam sententiam indicat etiam Basil. li. 4. contra Eononium, sub finem. Sed, ut verum sit, potuisse Christum etiam hoc malum formidare, negandum tamen non est, quin etiam permiserit naturae suae, explicare suum bonum affectum, atque adeo timere mortem, ut erat malum naturae, & naturali inclinationi contrarium, quod satis indicant illa verba Christi, *Transseat à me calix iste*. Illud enim verbum, à me, satis ostendit, eum formidasse, bibere illud calicem, ut erat malum suum. Quod enim Hilarius exponit, Christum non orasse, ut à se transiret calix, ita ut ipse non biberet: sed etiam, ut post illum alij sectatores eius illum biberent, scilicet, martyres: hoc (inquam) mysticum potius est, quam literale, ut satis constat ex verbis à Christo subiunctis: *Si fieri non potest, nisi bibam illum, fiat voluntas tua*. Nec dissimile est, quod Hieronym. ait, Christum non orasse simpliciter, ut calix transiret, sed calix iste, id est, propinandus à Iudaeis: quod enim simpliciter formidaverit mortem, satis constat ex verbo illo, *Spiritus promptus est, caro autem infirma*, & ex Marco dicente, absolute orasse Christum, ut transiret ab illo hora: timuit ergo Christus mortem, non quidem ex absoluta voluntate, & desiderio non moriendi, voluntarie enim passus est, atque in ea voluntate fortior fuit omnibus martyribus: sed ex rationabili voluntate, qua permittebat naturae suae, ut affectum suum ostenderet, ad naturae veritatem, & passionis acerbicatem demonstrandam: & hoc vocavit Epiphanius, dissimulare fortitudinem, non fingendo falsum, sed occultando demoni veram fortitudinem, & diuinitatem, sub vera humanitate latentem, & ideo dixit Augustinus citato loco, portasse tunc Christum infirmitatem nostram: & ideo super Psalm. 93. dicit, tunc dedisse Christum futuris sanctis exemplum patientiae, cum orant, & petunt liberari à malis, & tribulationibus suis, & non exaudiuntur. Addit praeterea Cyril. lib. 10. Thesaur. ca. 3. Christum illo suo timore fortitudinem martyribus meruisse, Damasc. Bernard. cap. 18. Bernard. serm. 1. de S. Andrea.

Tertium argumentum D. Thomae est, quia timor est de malo, quod facile vitari non potest; Christus autem facile poterat omne malum suae naturae superare, ad quam rationem alludens supra Hilarius inquit; *Quem dolorem mortis suae timeret, potestatis suae libertate moriturus?* Respondet optime D. Thomas, Christum per inferiores vires naturae suae non potuisse facile vitare futura mala, & hoc satis fuisse, ut per

Malum facile, sed non honeste vitabile obiectum timorem esse potest.

Ricard.

ut per appetitum sensitivum timere posset. Secundo addi potest, non satis esse, posse vitari malum, nisi honeste id fieri possit: & convenienti ratione: propter quod martyres poterant quidem vitare mortem consentiendo tyrannis, non tamen sancte & honeste: unde etiam sic, nihil referre illam potestatem ad excludendum timorem, si quis habeat firmiter propositum non vtendi tali potestate: & ideo fieri recte potest, vt quis voluntarie assumat aliquod malum, vel dolorem, & tamen, quod per appetitum sensitivum illud fugiat, & timeat, vt ipsa experientia satis compertum est. Notavit hoc Ricardus in 3. distinct. 15. articulo 4. quaestione tertia, ad quartum.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Christo fuerit admiratio.

90
43. conc. 33.
fin. & Mat.
7. col. 5. fin.
Lib. 1. Met.
c. 2. in med.
tem. 3.
Art. 3. huius
it. 1. quast.
Lib. 2. c. 15.

Doctum sic proceditur. Videtur, quod in Christo non fuerit admiratio. Dicit enim Philosophus in primo Metaphysic. * quod admiratio causatur ex hoc, quod aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est, nisi ignorantis. Sed in Christo non fuit ignorantia, v. dictum est. † Ergo in Christo non fuit admiratio.

Lib. 4. Ethic. 3.
decli. ad fin.
tem. 3.

2. Præterea, Damasc. dicit in 2. lib. * quod admiratio est timor ex magna imaginatione: & ideo Philosophus dicit in 4. Ethic. * quod magnanimus non est admirativus. Sed Christus fuit maxime magnanimus. Ergo in Christo non fuit admiratio.

3. Præterea, Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest. Sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur, quod de nullo admirabatur.

Sed contra est, quod dicitur Matth. 8. Audiens Iesus (scilicet verba Centurionis) miratus est.

Respondetur dicendum, quod admiratio proprie est de aliquo nouo, & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum, & insolitum, quantum ad scientiam diuinam, qua cognoscebat res in Verbo: neg. etiam quantum ad scientiam humanam, qua cognoscebat res per species inditas: potuit tamen aliquid esse sibi nouum, & insolitum secundum scientiam experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua concurrere.

Et ideo, si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc defectum ad nostram instructionem, vt, scilicet doceat esse mirandum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit Augustinus in primo super Genes. * contra Manichæos. Quod mirabatur Dominus, nobis mirandum esse significat: quibus ad hoc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

Lib. 1. cap. 8.
non procul
a fin. tom. 1.

Ad primum ergo dicendum, quod, licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experientiali eius scientie, ex quo admiratio causaretur.

Ad secundum dicendum, quod Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quod esset magna quantum ad ipsum, sed quia erat magna quantum ad alios.

Ad tertium dicendum, quod ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam: secundum quam in eo admiratio non erat, sed solum secundum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est *.

In corp. art.

* *

COMMENTARIVS.

Vo sunt in hoc articulo difficultates. Primum est, an propria, & vera admiratio sit in Christo ponenda. Secundo, est illa fuerit in Christo, an illa pertineat ad appetitum sentientem, de cuius actibus nunc disputamus. Ratio prioris difficultatis est, quia hic tenet D. Thom. argumento 1. quia admiratio ex ignorantia procedit: est enim admiratio, vt idem D. Thom. dicit i. quaestione 32. arti. 8. desiderium sciendi, ortum ex visione effectus, & ignoratione causæ, quod ex Arist. etiam colligitur i. Metaphysic. ca. 1. 2. sed in Christo non habuit locum ignorantia: ergo nec admiratio. Et augetur difficultas, quia nulla est ratio, seu fundamentum sufficiens, vt affectum huiusmodi Christo tribuamus: quia, licet semel in Euangelio dicatur Matth. 8. & Lucæ 7. Et miratus est Iesus, non constat autem, an id dictum sit, quia in se passus est aliquem admirationis affectum, an vero, quia signis ostendit, fidem illam Centurionis fuisse hominibus admirandam: in hunc enim sensum videtur interpretari locum illum August. lib. 1. de Genes. contra Manich. cap. 8. & lib. 1. contra aduersar. legis & Prophet. ca. 7. & lib. 22. contra Faust. ca. 13. quem imitati sunt Ansel. Matth. 8. & Bed. libro 2. in Matth. cap. 8. & lib. 2. in Luc. cap. 15. Alij vero Patres nihil fere dicunt, nam Chrysostom. homil. 27. in Matth. & Hil. can. 7. tantum simpliciter dicunt, Christum fuisse miratum.

Nihilominus responsio D. Thom. est, in Christo fuisse proprie admirationem, quia secundum scientiam experimentalem potuit illi occurrere aliquid nouum, & insolitum, ex quo propria admiratio nascitur. Quod confirmat, quia hic affectus Christi potuit ad nostram instructionem deferuire: & ita explicat Augustinum supra citatum. Nam licet dicat, Christum fuisse admiratum propter nostram instructionem, non tamen dicit fuisse admiratum, solum secundum speciem, & signa externa, sed vere: ira enim fere gessit exterius, sicut interius erat dispositus per veram admirationem: que fuit, inquit Augustinus, motus animi Christi, non perturbatus, sed voluntarie operantis propter nos. Et confirmatur tandem ex illa generali regula, quia Verba Euangelij, si commode possunt, proprie sunt intelligenda, & facta Christi, non fide, sed vere interpretanda. Et hanc sententiam ita expositam sectantur discipuli D. Tho. & recentiores Enangelij expositores, vt Caiet. lausen. & alij. Et mihi vera esse videtur.

Vt vero explicemus, & rationem D. Thom. & modum huius admirationis, & in quo ipsa consistat: aduertendum est, admirationem aliquid in cognitione requirere, & aliquid in appetitu ponere. Sed quoniam varij sunt admirationis modi, vt Augustinus tractat epist. 101. non omnis admiratio eandem cognitionem supponit, neque eundem affectum importat. Primo ergo admiratio oritur interdum ex ignorantia causæ, viso effectu, & consistit in desiderio sciendi, vt supra obieciebam: & hæc admiratio non videtur posse tribui Christo, etiam secundum naturalem scientiam, quia, viso effectu, etiam per hanc scientiam cognoscebat omnes causas eius, quantum per hanc scientiam cognosci possunt. Cum autem desiderium eius ordinatum esset, non appetebat scire per hanc scientiam, nisi quod sub illam cadere potest. Dicere tamen forte quis potest, habere posse locum hanc admirationem respectu cognitionis experimentalis, potuit enim Christus interdum experiri effectum, & non causam, & desiderare experimento cognoscere causam ipsam. Sed hoc mihi non satis placet: tum quia causæ non cognoscuntur experimento distincto ab experientia effectuum, qui ab illis procedunt, sed ex hoc experimento ad scientiam proceditur: tum etiam quia admiratio Christi, præsertim illa, quam in Euangelio legimus, erat de effectu, cuius causa sub sensum